Klára Hrdá

Semínka v našich rukou

Metodologie semínkových knihoven

CZECH AID
UNDP
SEMÍNKOVNA
SÁZEJ, SKLÍZEJ, SDÍLEJ...

Klára Hrdá

Semínka v našich rukou - Metodologie semínkových knihoven založená na zkušenosti s fungováním občanské iniciativy Semínkovna v České republice v letech 2015–2024

Projekt “Bridging Cultures Through Seeds - Czech Seed Library Inspiration Spreads to Georgia” je realizován v rámci Rozvojového programu OSN (UNDP) za finanční podpory Ministerstva zahraničních věcí ČR.

Obsah tohoto materiálu nemusí nutně představovat oficiální názory Ministerstva zahraničních věcí České republiky, Organizace spojených národů, včetně UNDP, nebo členských států OSN.

CZECH AID

UNDP

SEMÍNKOVNA
SÁZEJ, SKLÍZEJ, SDÍLEJ...

Úvodní slovo

Po staletí bylo lidstvo závislé na umění semenaření, tedy na znalosti zásad správného pěstování, sklizně, výběru a uchování osiva z jedné sezony na druhou. Drobní zemědělci si tak tvořili své vlastní osivo co nejlépe přizpůsobené místním podmínkám. Množství lokálních variet bylo nepředstavitelné. Každý kraj měl svou jedinečnou paletu odrůd, které v oblasti dobře prospívaly. S rozvojem moderního zemědělství a globalizací začaly vznikat specializované osivářské a šlechtitelské firmy, které odstartovaly produkci hybridních odrůd a certifikovaného osiva. Hlavními argumenty bylo zamezení šíření chorob a vyšší produktivita hybridních odrůd. Zemědělci a postupně i malí zahrádkáři postupně přešli na tento nový typ osiva. Nicméně kromě slíbených pozitiv měl přechod k hybridním odrůdám i jedno velké negativum. Spolu s odklonem od semenaření došlo postupně k rapidnímu poklesu rozmanitosti odrůd jednotlivých plodin a řada z dříve lokálně dobře adaptovaných odrůd zcela zmizela. Většina zemědělců přestala semenařit a znalosti domácí produkce osiva se tak téměř vytratily.

Co se zdálo jako ideální řešení, se s postupem času projevilo jako uspořádání přinejmenším problémové. Menší nabídka odrůd vedla k poklesu biodiverzity a rozmanitosti nejenom pěstovaných plodin, ale i živočichů, kteří na ně byli navázaní. Na polích převládly monokultury. Ty, jak se posléze ukázalo, jsou mnohem náchylnější k podlehnutí škůdcům a chorobám. Nemají schopnost přizpůsobit se místním podmínkám a pro jejich úspěšné pěstování je třeba podporovat je hnojivy, herbicidy a pesticidy. Zemědělství se tím pádem zásadně zchemizovalo a to mělo řadu negativních dopadů nejen na přírodu, ale i na naše zdraví.

V sortimentu komerčně nabízeného osiva dnes převažují tzv. F1 hybridy. Ty se nehodí pro domácí semenaření, jelikož z jejich semen vzchází geneticky nevyrovnané potomstvo. Zemědělci i zahrádkáři jsou tudíž nuceni nakupovat rok co rok osivo nové a stávají se závislými na produkci a cenové politice korporátních gigantů.

Dnes si tyto negativní dopady začínáme plně uvědomovat. Stále více zemědělců a zahrádkářů hledá řešení jinde. Vede je k tomu mimo jiné nedostačující schopnost hybridních odrůd přizpůsobit se lokálním podmínkám, dále rostoucí cena osiva, chemických hnojiv a postřiků, ale i touha po návratu k přírodním postupům v zemědělství a zahradničení. Vznikají tak různá sdružení nadšených lidí, kteří jsou odhodláni bojovat za propagaci domácí produkce osiva a šíření povědomí o umění semenaření.

Důležitým pomocníkem v této osvětě se staly také semínkové knihovny v České republice, známé pod názvem semínkovny. Ty slouží k výměně a sdílení semínek, ale mají i funkci osvětovou a vzdělávací, pomáhají vytvářet nové komunity a přátelství. Postupně zaujaly roli nového zdroje biodiverzity v našich zahrádkách. V předkládaném manuálu jsem shrnula dosavadní zkušenosti z osmi let fungování této iniciativy v České republice.

Klára Hrdá

Kapitola 1

Semínkové knihovny

Co je to semínková knihovna?

Jak už název napovídá, představují semínkové knihovny analogii ke klasickým knihovnám, kde si čtenáři dle svého vkusu půjčují knihy ,a po přečtení je vracejí zpět. Stejně tak i v semínkových knihovnách se semínka sdílejí a půjčují se závazkem jejich navrácení na konci sezony, pokud se povede z vypěstovaných rostlin získat vhodná semínka.

Posláním semínkové knihovny je šířit semena mezi veřejnost, která z nich bude pěstovat v různých lokálních podmínkách a dál je sdílet. To nejenže umožní zachování daných variet, ale zároveň i jejich postupnou adaptaci na měnící se lokální a klimatické podmínky. Cílem není tvorba strukturovaného katalogu a kolekcí. Pravidla pro značení, třídění a ukládání osiva nejsou tak striktní jako u semenných bank. Semínka jsou zde nabízena všem zdarma, jako důkaz solidarity.

V posledních letech si lidé stále více uvědomují potřebu a důležitost uchovávání semínek. Občanská iniciativa Semínkovna vznikla na podporu propagace domácího semenaření.

Co je to semínková banka?

Účelem semínkové banky je semínka dlouhodobě uchovávat a vytvářet jejich kolekce. Semenné banky často financuje stát nebo jiná oficiální instituce. Slouží tudíž hlavně k uchování genetického materiálu, který následně mohou poskytnout k vědeckým účelům, ke šlechtění nových odrůd apod. Veřejnost má k tomuto osivu obvykle žádný nebo velmi omezený přístup.

Vedle toho pak existují také komunitní semenné banky, které jsou veřejnosti více otevřené. Mají daná pravidla pro značení a uchovávání semínek. Usilují o vytvoření kolekce semen prezentující místní zastoupení odrůd, často zejména těch nehybridních, lokálně adaptovaných.

Jak semínková knihovna funguje?

Fungování semínkové knihovny je jednoduché. Z nabídky semínek si zájemce vybere ta, která chce zkusit vypěstovat a s nimiž chce semenařit ve své zahrádce. Řídí se přitom pravidly ohledně počtu sáčků, které si smí odnést. Bere si jen to osivo, které opravdu plánuje vysít, pro danou plodinu má odpovídající podmínky a v ideálním případě ji umí pěstovat. Pokud je to potřeba, dohledá si potřebné informace v dostupné literatuře, nebo se poradí se zkušenějším pěstitelem.

Semínka pak ve správný čas vyseje na vhodné místo ve své zahradě. Vybere ty nejlepší zdravé rostliny, označí si je a nechá jejich semínka plně dozrát. Poté je sklidí, dosuší a zbaví nečistot (luštěniny je vhodné ošetřit mrazem jako prevenci proti napadení zrnokazem). Semínka po malých dávkách (minimální počet semínek je 10 kusů) zabalí do sáčků, které popíše a následně vrátí zpět do semínkové knihovny, aby si je mohl půjčit někdo další.

Pokud se náhodou semenaření nepovede, nevadí. Semínkovna s takovou situací počítá. Je vhodné přinést zpět do Semínkovny alespoň malý dar (semínka měsíčku či jiných letniček nebo bylinek), který udělá radost někomu dalšímu. Zapojit se tak mohou i úplní začátečníci, kteří se se semenařením teprve seznamují. Důležité je zvolit si semenářsky nenáročnou plodinu a opatřit si potřebné základní informace o správném postupu při jejím semenaření.

Jaká je role semínkových knihoven?

Ačkoliv se to na první pohled nemusí zdát, semínková knihovna nenabízí pouze semínka zdarma. Jejím posláním je také osvěta. Upozorňuje na důležitost semínek, která jsou dnes často opomíjená a lidé mají tendenci brát je jako samozřejmost. Přitahuje pozornost k lokálně adaptovaným nehybridním odrůdám, připomíná postupy tradičního domácího semenaření a motivuje k návratu k přírodnímu zahradničení bez zbytečné chemie. Je v ní i špetka aktivismu, díky němuž můžeme bojovat za naše právo na svobodný přístup k osivu. **Poslání může mít semínková knihovna spoustu**, záleží na lokálních potřebách a naladění dané komunity.

„Osobně považuji za náš legitimní nárok mít přístup k vybranému osivu a smět si jej svobodně vyměňovat tak, jako to činili po staletí naši předkové. Věřím, že je naším právem smět semenařit i v domácích podmínkách a podílet se na tom, aby tyto znalosti nevymizely. Považuji schopnost produkovat si potravu od semínka k semínku za zásadní, jelikož nám zaručuje svobodu a nezávislost. A byť by se jednalo jen o jednu jedinou odrůdu, i to je malý krůček, kterým bychom se měli vydat. Každý z nás by se měl zapojit v boji za záchranu mizející biodiverzity," **říká Klára Hrdá, zakladatelka iniciativy Semínkovna v České republice.**

Zde je výčet toho, co dalšího může být součástí poslání semínkové knihovny:

zvýšení návštěvnosti veřejné knihovny a větší zapojení komunity

vytvoření sítě zkušených uchovatelů lokálně adaptovaných odrůd a dalších aktivně semenařících lidí

vzdělávání v oblasti semenaření

vyjádření legitimního nároku na svobodné sdílení a přístup k osivu

bezpečná alternativa ke GMO osivu

přenos důležitých znalostí a zkušeností z jedné generace na druhou

podpora lokální komunity zahrádkářů

zachování ohrožených a komerčně nenabízených odrůd,

podpora genetické rozmanitosti

vytvoření zdroje lokálně adaptovaného volně sprášeného/nehybridního osiva

hlubší spojení s přírodou

zachování tradičních zvyků, tradičního jídla a kuchyně

vytvoření zdroje osiva i pro ty, kteří si jej nemohou dovolit kupovat

budování soběstačnosti dané komunity, prevence hladu

propagace zdravé stravy

propagace přírodních postupů v zahradničení

Historie semínkových knihoven

USA

První novodobá semínková knihovna vznikla v roce 1999 v ekologickém centru v kalifornském městě Berkeley pod názvem Bay Area Seed Interchange Library (BASIL). S nápadem přišel Sasha DuBrul, když hledal uplatnění pro semínka ze zrušené univerzitní farmy, která sloužila k výzkumu organického farmaření a k pěstování původních odrůd zemědělských plodin.

První semínkovou knihovnu umístěnou ve veřejné knihovně pak založil v roce 2004 Ken Green v knihovně ve městě Gardiner (stát New York). Iniciativa semínkových knihoven se následně postupně šířila po celých státech i do sousední Kanady a vedla ke vzniku řady organizací věnujících se ochraně původních lokálních odrůd a propagaci domácího semenaření.

Francie

První semínkovou knihovnu ve Francii otevřela v roce 2014 nezisková organizace Graines de Troc ve francouzském městě La Rochelle. Zakladatel organizace Sébastien Wittevert se inspiroval americkými semínkovými knihovnami. Les grainothèques, jak zní název semínkových knihoven ve francouzštině, si díky své jednoduchosti a ekologickému podtextu okamžitě získaly srdce Francouzů a během roku se rozšířily do dalších měst. V současnosti jich existuje už několik stovek a jejich expanze pokračuje i mimo území Francie. Najdeme je mimo jiné v sousední Belgii, dále v Holandsku a v dalších státech.

„Každé semínko každé variety bylo s péčí vyseto, sklizeno, rok za rokem, předáváno z generace na generaci, ze zahrady do zahrady, od člověka k člověku, všude na naší planetě již 10 000 let…

Omlouvám se, že se opakuji, ale všude na celé planetě, od člověka k člověku, ze zahrady do zahrady, z generace na generaci, každé semínko, každá varieta byla adaptována našim potřebám a na naše podmínky. Věřím proto, že i dnes bychom se měli zajímat o to, co se s tímto naším dědictvím děje a jak s ním do budoucna naložíme…,“ **říká Sébastien Wittevert, zakladatel sítě semínkových knihoven (Les grainothèques) ve Francii.**

„V Kanadě lidé koncept semínkové knihovny znají a proces sdílení osiva funguje perfektně. Zde ve Francii se iniciativa teprve rozbíhá. Ta zdejší funguje druhým rokem. Prozatím je situace taková, že si lidé semínka spíše berou, ale příliš je nevracejí. Ale jsme optimisté, všechno chce svůj čas. Ze zkušenosti z jiných měst víme, že jakmile lidé proces pochopí, systém sdílení začne fungovat. Je ale potřeba si od začátku stanovit pravidla.

My například žádáme výměnou za semínka registraci k odběru našeho newsletteru, který následně můžeme zasílat. Obsahuje informační materiály týkající se produkce semen a přírodního zahradničení spolu s pozvánkami na naše akce. Tím nenápadně připomínáme, že by se část semínek měla po sklizni opět vrátit do naší semínkové knihovny. Jsme ale realisté. Snažíme se spíše o vytvoření menší komunity skutečně zapálených lidí, která se bude s postupem času zvětšovat.“
Zkušenost s fungováním semínkové knihovny ve městě Lille z roku 2015.

Semínkovny v České republice

Síť semínkových knihoven v České republice založila v roce 2015 Klára Hrdá jako iniciativu Semínkovna. Inspirovala se ve Francii, kde se setkala s tamější verzí semínkových knihoven – les grainothèques (grenotékami).

Jak iniciativa Semínkovna vznikla?

„Celý ten koncept mě okamžitě zaujal. V té době jsem psala malý blog a často do něj vkládala články o akcích, které jsme ve Francii s rodinou navštívili. Jednou z nich byla i akce místní semínkové knihovny v Lille. Zde jsem se s celým konceptem seznámila. Dělala jsem tu rozhovor s několika lidmi a získala základní informace o tom, proč zde tato iniciativa vznikla a jak funguje.

Jelikož mi přišlo úžasné, co vše jedna krabička se semínky dokázala ve Francii, litovala jsem, že taková iniciativa v České republice doposud chybí. To mě přivedlo k myšlence zkusit ji odstartovat. Spojila jsem se se zakladatelem francouzské sítě Sébastienem Wittevertem a od něj jsem získala další cenné rady, informace i startovní sadu osiva, abych mohla otevřít svou vlastní semínkovou knihovnu.

V noci, když rodina spala, jsem studovala, tvořila web, facebookovou stránku, logo a dávala dohromady pravidla, první letáček i infografiku. Zároveň jsem navázala spolupráci s dalšími aktivními lidmi, kteří mi v začátku hodně pomohli. Hned po návratu do Čech se otevřela semínkovna ve veřejné zahradě v Libenicích u Kolína. O měsíc později pak následovala další, která sídlila v malé knihovně v Praze. Zde se mi už povedlo získat pozornost médií a netrvalo to dlouho a semínkovny začaly vyrůstat i na dalších místech jako houby po dešti. A ačkoliv tyto úplně první dvě semínkovny časem zanikly, byly to právě ony, které daly celé iniciativě semínkových knihoven v České republice ten potřebný prvotní impulz,“
Klára Hrdá

Iniciativa Semínkovna dnes

V průběhu osmi let působení iniciativy v České republice se do ní zapojilo více než 230 míst. Záhy se stala inspirací i na sousedním Slovensku, kde postupně vznikla už zhruba desítka semínkových knihoven – Semienkarní. V roce 2023 se otevřela první semínková knihovna také v sousedním Polsku, která se taktéž inspirovala v České republice.

Klára Hrdá se od roku 2015 průběžně věnuje podpoře iniciativy Semínkovna v médiích, pořádá promítání filmů, přednášky či prezentace nebo se jich účastní coby host. Zaměřuje se také na vzdělávání dospělých i dětí v oblasti semenaření. V současné době se zabývá tvorbou online vzdělávací akademie o domácím semenaření. Mimo to připravuje také programy pro děti a usiluje o rozvoj myšlenky celé iniciativy.

V roce 2016 založila neziskovou organizaci Semínkovna, z. s. Spolek v roce 2022 získal prestižní grant od UNDP (Rozvojový program OSN, UNDP – z anglického United Nations Development Programme), díky kterému vznikla síť semínkových knihoven také v Moldávii. Zároveň se Klára v tomto roce probojovala do semifinále Cen SDG's 2022 v oblasti ochrany biodiverzity a získala pro název Semínkovna ochrannou známku.

Kapitola 2

Semenaření

Co je semenaření?

Semenařit = pěstovat si vlastní semínka

Jednoduše řečeno se jedná o **uchovávání semínek z těch nejlepších rostlin vámi vybrané oblíbené odrůdy**. Nebo chcete-li definici jako ve škole, pak jde říct, že semenaření je **vědomé uchovávání reprodukčních částí rostlin se záměrem opět je vysít či vysadit v následující sezoně**. Do semenaření tedy lze zahrnout veškeré aktivity od tvorby osevního plánu, výsevů či výsadeb přes péči o rostliny, výběr těch nejlepších až po sběr semínek, jejich čištění a bezpečné uložení do další sezony.

Nejde o nic složitého. Zvládli to generace našich předků a není důvod, abyste to vy nezvládli také. S trochou snahy totiž dokáže semenařit i úplný začátečník, jen je třeba si zvolit vhodnou plodinu. Základem úspěchu je porozumění rostlinám, jejich nárokům a způsobu rozmnožování. Rostliny sami se chtějí rozmnožovat. Stačí tedy provést jen určitá opatření tak, aby výsledek dopadl podle vašich představ.

Proč si v dnešní době produkovat vlastní osivo?

„Uchovávání vlastního osiva znamená nezávislost. Umožňuje vám vybrat si přesně takové odrůdy, jaké vám vyhovují. Zatímco závislost na velkoprodukci osiva znamená podřídit se stylu, chuti a preferencím někoho jiného.“ **Carol Deppe**

Šetříte peníze

Uchovávání a sdílení semínek **dává stále větší smysl, a to nejen z hlediska ochrany biodiverzity, ale také ekonomicky**. Díky semenaření si osivo produkujete zdarma. U řady plodin jste schopni sklidit takové množství semínek, že se o ně můžete podělit i v rámci rodiny, přátel nebo komunity, v níž žijete. Ušetříte nejen náklady na samotná semínka, ale i na hnojiva či postřiky a snížit by se měla také **spotřeba vody**. Stačí si najít nehybridní odrůdu, která vám vyhovuje vzhledem i chutí a u vás na zahradě se jí dobře daří. A s tou začít semenařit.

Jste nezávislí

Další výhodou domácího semenaření je to, že si semínka svých oblíbených odrůd můžete ukládat donekonečna a **nejste záv islí na aktuální nabídce semenářských firem**. Svá vlastní semínka máte totiž kdykoliv k dispozici.

Můžete experimentovat a tvořit

Díky domácímu semenaření si můžete **hrát, objevovat, vybírat a tvořit**. Výsledkem může být o**riginální odrůda, která se stane vaším rodinným dědictvím.**

Víte, co pěstujete ve své přírodní zahradě

Další, nikoliv nepodstatnou výhodou domácího semenaření je to, že znáte původ semínek, nároky dané odrůdy i chuť jejích plodů. Rostliny si pamatují styl vašeho zahradničení i podmínky vaší zahrady. A pokud je pěstujete sezonu za sezonou, postupně se adaptují a stávají se odolnějšími. Díky tomu mají méně chorob i parazitů a vám dělá radost zdravá zahrádka bez chemie.

Chráníte biodiverzitu neboli různorodost

A to nejen u pěstovaných plodin, ale také u hmyzu a dalších živočichů na ně navázaných. Tím, že necháte vzejít do květu i například salát či mrkev, zvýšíte nabídku pastvy pro opylovače a přilákáte užitečný hmyz, jako jsou pestřenky či zlatoočka. Tyto druhy jsou důležitými regulátory škůdců, zejména pak svilušek a mšic.

Zachováváte dědictví

Řadu odrůd, které mají skvělé vlastnosti, v obchodě nekoupíte. Často totiž neodpovídají vlastnostem požadovaným pro registraci do centrálního katalogu odrůd a bez toho je není možné legálně nabízet k prodeji. Lze je tak nabízet pouze v rámci výměny mezi zahrádkáři, na semínkových burzách, v Semínkovnách či semenných bankách.

Význam původních lokálních odrůd a jejich uchovávání

Jedním ze zmíněných poslání semínkových knihoven může být také zachování lokálně adaptovaných odrůd. Ty často nejsou komerčně zajímavé a atraktivní pro osivářské firmy. Přesto díky adaptaci na lokální podmínky přinášejí řadu výhod. Mnohdy vznikaly dlouhodobým výběrem, ať už záměrným, nebo zcela náhodným, byly ovlivněné konkrétními místními podmínkami dané lokality či regionu („místní odrůdy“). Obvykle jsou dobře přizpůsobené určitým půdním a klimatickým podmínkám a místně se vyskytujícím stresům. Mnohdy nesou také některé společné znaky, jako je chuť či skladovatelnost, jež odpovídají požadavkům lidí žijících v daném regionu.

Díky jejich sdílení v semínkové knihovně je šance, že je začne pěstovat a semenařit více lidí a tyto často cenné odrůdy neupadnou zcela v zapomnění.

„Semenaření tvoří nedílnou část naší cesty ke svobodě a soběstačnosti.“
Carol Deppe

Hybridní odrůdy

Hybridní odrůdy vznikly zkřížením dvou odlišných rodičovských druhů. Díky tzv. heterózním efektu se často vyznačují mimořádnými vlastnostmi. Obvykle se označují značkou **F1 nebo hybrid**. V dnešní době tento typ osiva v komerční nabídce převládá.

Nehodí se ale pro domácí semenaření. Do dalších generací si neuchovává své vlastnosti a nelze jej adaptovat na lokální podmínky. Pokud chcete dosáhnout opakovaně stejného výsledku, musíte si každý rok zakoupit nové osivo.

Proto pro domácí semenaření vždy volte ty odrůdy, o nichž s jistotou víte, že nejsou hybridního původu.

Kapitola 3

Semínka vhodná do semínkové knihovny

Jaká vybírat?

Do semínkové knihovny se nejlépe hodí semínka z vlastní sklizně, sebraná z chemicky neošetřených zdravých a vitálních rostlin. Mělo by se jednat o semínka z nehybridních odrůd, nejlépe takových, které dobře prospívají ve vaší zahrádce. V ideálním případě by mělo jít o tradiční krajovou odrůdu. Pamatujte na to, aby semínka byla dobře usušená, vyčištěná a zbavená nechtěných příměsí. U luštěnin myslete na ošetření mrazem coby prevenci napadení zrnokazem.

Kde je najdu?

Semínka z vlastní zahrady jsou vždy dobrá pro start každé semínkové knihovny. Vyjít můžete také z darů od přátel, rodiny či sousedů. Můžete také uspořádat veřejnou sbírku semínek nebo semínkovou burzu, kdy se zbylá semínka umístí do semínkové knihovny. O pomoc můžete požádat některou z již existujících semínkových knihoven. V nejzazším případě můžete semínka zakoupit. Pak ale vybírejte nehybridní a nemořené osivo. Vyhněte se odrůdám, u nichž je registrován držitel šlechtitelských práv.

S čím začít?

Pro začátek jsou určitě vhodné rostliny a plodiny, které snadno vypěstuje a osemeníří i úplný začátečník. Tím zvýšíte šanci, že se semínka po sezoně do semínkové knihovny opět vrátí. Ze zeleniny jsou to zejména běžné luštěniny (hrách, fazol), rajčata, papriky nebo salát. Využít můžete i řeřichu, rukolu či mizunu. Velmi vhodné a oblíbené jsou také různé letničky a bylinky, jako je měsíček, lichořeřišnice, krásenka a další.

Občas se v semínkových knihovnách objevují také semínka stromů, keřů, divokých rostlin i některá exotická semínka. Příležitostně se pořádají menší burzy sazenic, odkopků, přebytků trvalek nebo pokojových rostlin.

Na co si dát pozor?

Do semínkové knihovny nepatří hybridní osivo a semínka mořená nebo sbíraná z chemicky ošetřených rostlin. Vyhněte se odrůdám, k nimž existuje držitel šlechtitelských práv. Do semínkovny nepatří semínka invazivních či chráněných druhů nebo semínka rostlin nějakým způsobem regulovaných zákonem (marihuana).

V semínkové knihovně nesmíte nabízet osivo odrůd, u nichž je registrován držitel šlechtitelských práv, bez souhlasu tohoto majitele. Za porušení tohoto pravidla hrozí právní postih. Vlastník šlechtitelských práv, který by v semínkové knihovně nalezl svou odrůdu pod stejným názvem, by mohl vymáhat náhradu škody z ušlého zisku.

Kapitola 4

Postup založení semínkové knihovny

Vytvořte semínkovou knihovnu

Použít můžete například kartonovou krabici a dle vlastní fantazie z ní zhotovíte zásobník požadovaného tvaru. Výsledný vzhled je jen na vás, ale praktické je vytvořit několik přihrádek, aby bylo možné balíčky semínek trochu roztřídit. Zručnější mohou vyrobit semínkovou knihovnu ze dřeva či jiného materiálu nebo využít starou skříňku apod. Fantazii se meze nekladou. Svou semínkovou knihovnu ozdobte, opatřete nápisem „Semínkovna“ a logem iniciativy.

Kdo může semínkovou knihovnu založit

Semínkovou knihovnu může založit kdokoliv bez ohledu na věk, vzdělání či jiné faktory. Ze zkušeností se ukázalo, že na založení semínkové knihovny se mohou podílet ta ké děti. Nebojte se je do celého procesu zapojit.

Najděte místo

Klíčovým bodem bude umístění semínkové knihovny na nějaké veřejně přístupné místo. Nejčastěji to bývají knihovny, ale může jít i o klubovnu, komunitní centrum, ekocentrum, informační centrum, kavárnu… Vhodné je to kdekoliv, kde si myslíte, že by se mohla pohybovat cílová skupina – zahrádkáři. V každém případě budete potřebovat souhlas provozovatele zvoleného prostoru. Semínková knihovna ale také může být k dispozici jen uzavřené komunitě lidí (škola, školka).

Sežeňte semínka

Prázdná krabice sama o sobě nikoho neosloví. Je tudíž nutno zajistit první osivo, které do semínkové knihovny dáte k dispozici. Semínka je dobré uložit do papírových sáčků a řádně popsat. Vždy by měl být uveden název daného rostlinného druhu, popřípadě odrůdy, místo a datum sklizně. Další informace k tomuto tématu najdete ve 3. kapitole manuálu.

Nastavte pravidla

U každé semínkovny by měla být vždy viditelně umístěná pravidla jejího využívání. Kromě obecných informací můžete doplnit své vlastní požadavky: například omezit množství sáčků, které si zájemci mohou odnést, požádat je, aby se zaregistrovali do vaší e-mailové databáze apod. Stanovte, v jaké formě budete semínka do semínkové knihovny přijímat (je dobré, když jsou již nasáčkovaná a popsaná, ušetří vám to čas).

Pamatujte, že využití semínkové knihovny nelze žádným způsobem zpoplatnit.

Budujte si tým

Snažte se už od samého začátku nebýt na vše úplně sami. Oslovte dobrovolníky, uspořádejte setkání, v rámci něhož spolu s ostatními připravíte sáčky apod. Nezapomeňte, že semínková knihovna by bez vás pravděpodobně nefungovala. Je tedy potřeba šetřit svou energií, aby vás činnost s ní spojená bavila a příliš nevyčerpávala. Nebojte se požádat o pomoc.

Oslovte třeba domov seniorů, školu či školku, rodinný klub apod., navažte spolupráci a získejte pomoc, jakou potřebujete. Věřím, že tím získáte i nové nadšené uživatele semínkové knihovny, kteří o ni budou spolu s vámi s láskou pečovat.

Oslavte to

Oslavte otevření vaší semínkovny a na zahajovací akci pozvěte lidi z vaší obce/města. Nebojte se oslovit a přizvat i místní média. Neponechejte nic náhodě a dejte o akci vědět na sociálních sítích, pomocí letáků, vydejte tiskovou zprávu apod.

Během akce semínkovnu zájemcům představte, vysvětlete, jak funguje i k čemu slouží. Buďte však realisty, začněte oslovením spíše menší skupinky. Hledejte ty, kterým není cizí ekologické cítění, mají vlastní zahrádku nebo prostor, kde semínka pěstovat, už sami zahradničí, či dokonce semenaří.

Co může být součástí slavnostního zahájení?

- Představení projektu
- Workshop semenaření
- Promítání filmu
- Zábavná aktivita pro děti
- Debata
- Semínková burza
- Sbírka semínek pro semínkovou knihovnu

Podmínky úspěchu

Počítejte s tím, že chvíli potrvá, než se lidé naučí semínkovou knihovnu správně používat, tedy si z ní osivo nejen brát, ale také ho vracet. Ze zkušenosti z jednotlivých knihoven se ukazuje, že čím více se semínkové knihovně věnujete, tím lépe funguje. Aby byla semínková knihovna dlouhodobě funkční a úspěšná, potřebuje dvě základní ingredience:

- osobnost zakladatele,
- komunitu příznivců.

Není dobré nechat semínkovnu svému osudu. Je vhodné se jí věnovat dále v průběhu let. Zapojujte komunitu, pořádejte akce, mluvte s přispěvateli, sdílejte know-how, organizujte oslavu sklizně a semínkovou burzu... Zkrátka budujte komunitu okolo semínkovny, neboť to je jeden z důvodů, proč vznikla: aby spojovala lidi.

Vhodné je tedy uspořádat alespoň dvakrát do roka, byť jen malou akci a stále připomínat, proč jste semínkovou knihovnu založili, k čemu slouží a jak se zapojit. Velmi důležité je poskytnout i základní informace týkající se domácího semenaření, což lidem dodá odvahu se do činnosti pustit a tím vzroste i šance, že se posléze semínka do semínkové knihovny vrátí.

Kapitola 5

Fungování semínkové knihovny

Mise a název

Jakmile začnete uvažovat o tom, že semínkovou knihovnu vytvoříte, je dobré se zamyslet nad její konkrétní misí. Bude její funkce spíše informativní, bude šířit povědomí o chudnoucí biodiverzitě nebo bude hlavně a pouze nabízet semínka? Nebo se stane doplňkem a zpestřením nabídky vaší knihovny? Jaká semínka v ní budou? Budete ji aktivně vést, nebo bude samoobslužná? Jak poznáte, že semínková knihovna plní svou funkci? Na tyto i další otázky je dobré si hned ze začátku odpovědět, zapsat si je a mít je na paměti i do budoucna. Pomohou vám s oslovováním dalších lidí, dobrovolníků, při hledání vhodného místa apod.

V České republice se semínkovým knihovnám říká semínkovny. Jedná se o registrovanou značku, která se používá výhradně v souvislosti s iniciativou semínkových knihoven. Pojem je také součástí loga a všichni zakladatelé jednotlivých knihoven jsou žádáni, aby tento název používali a užívali spolu s ním i jednotné logo. Pro propagaci celé iniciativy je nutná konzistentnost v označení a vizuální identitě.

Registrace semínkové knihovny

Pokud už semínkovnu máte připravenou, má dané místo a chystáte se ji otevřít, je potřeba ji zaregistrovat do databáze. Semínková knihovna se tak objeví na seznamu uvedeném na webu iniciativy a v mapách Google a Mapotic. Zároveň bude možné ji i propagovat na sociálních sítích iniciativy.

K registraci stačí zaslat na kontaktní e-mail následující informace:

- adresu, kde je semínkovna umístěná, vč. PSČ,
- kraj, v němž leží daná obec či město,
- odkaz na web (kde je uvedena otevírací doba a další detaily), pokud je k dispozici,
- pokud chcete, kontakt na semínkovou knihovnu (telefon, e-mail),
- datum založení semínkové knihovny,
- alespoň dvě fotografie (min. 1 Mb) a souhlas s jejich použitím k propagaci iniciativy.

V rámci registrace vám správce iniciativy poskytne logo, letáčky a články, které se k iniciativě vztahují a dají se využít k prezentaci a propagaci nového místa.

Rozpočet

Jedna z prvních otázek směřuje k rozpočtu nutnému k rozjetí semínkové knihovny. Odpověď vyplývá z praktických zkušeností. Nejvyšší položkou bývají právě semínka. Pro start semínkovny je nemusíte hned kupovat. Zkuste raději vyjít z toho, co jste schopni získat z vlastní zahrady, od rodiny, přátel, kolegů či sousedů. Vhodné je uspořádat „sbírku semínek“ od lidí z dané komunity, kterou můžete spojit s představením iniciativy. Dále je možné požádat o pomoc některou z již zaběhlých semínkoven – některé mají semínek přebytek a rády se o něj podělí.“

V každém případě je potřeba mít na paměti, že semínka mají být nemořená a mají pocházet ze zdravých, chemicky neošetřených rostlin. Semínka luštěnin je vhodné preventivně vymrazit (uložit hermeticky uzavřené zhruba na týden do mrazáku), aby se předešlo napadení škůdcem zrnokazem. Do semínkovny se hodí semínka z nehybridních odrůd, ideálně takových, které dlouhodobě dobře prospívají v dané lokalitě.

Další položky nákladů na vytvoření samotné semínkovny mohou být spojeny s pořízením dřevěné krabice, skříňky apod. Ani tento náklad ale není zcela nezbytný. Vhodné je využít dostupné zdroje. Plně postačí i obyčejná kartonová krabice.

Pořídit je třeba také sáčky, cedulky a další materiál k balení semínek. To vše se dá zajistit například výrobou z novin, časopisů apod.

V každém případě je nutno počítat s nákladem v podobě času, který bude třeba věnovat přípravě sáčků se semínky, při komunikaci s návštěvníky semínkovny, případně při organizaci akcí, kurzů či přednášek se semínkovnou spojených.

Příklady dobré praxe

Je pravda, že ačkoliv řada lidí v České republice zahradničí, jen minimum z nich má v momentě, kdy prvně navštíví semínkovnu, zkušenost se semenařením v domácích podmínkách. Z toho důvodu řada semínkoven ze začátku naráží na fakt, že si z ní uživatelé semínka spíše jen berou, ale nevracejí je. To, jak rychle se povede takovou situaci změnit, záleží na V řadě případů jsou ale jediným zdrojem semínek dlouhodobě pouze její zakladatelé, což někdy vede až k uzavření takového místa. U úspěšných semínkoven se obvykle během jednoho až tří let povede situaci s chybějícími semínky stabilizovat a nabídku a poptávku vyvážit. Ty nejúspěšnější, kterým se podaří vybudovat širší síť přispěvatelů, mají semínek přebytek, takže pak často fungují coby podpora těm, které teprve začínají.

V ideálním případě by se semínkovny měly stát zdrojem semínek specifických pro daný kraj či region. Důležité přitom je také naslouchat a zaznamenávat příběhy, které se k daným semínkům vážou, zkušenosti, jaké s jejich pěstováním lidé získali, dozvědět se něco o původu semínek. To vše může pomoci k rozšíření komunity lidí kolem semínkové knihovny.

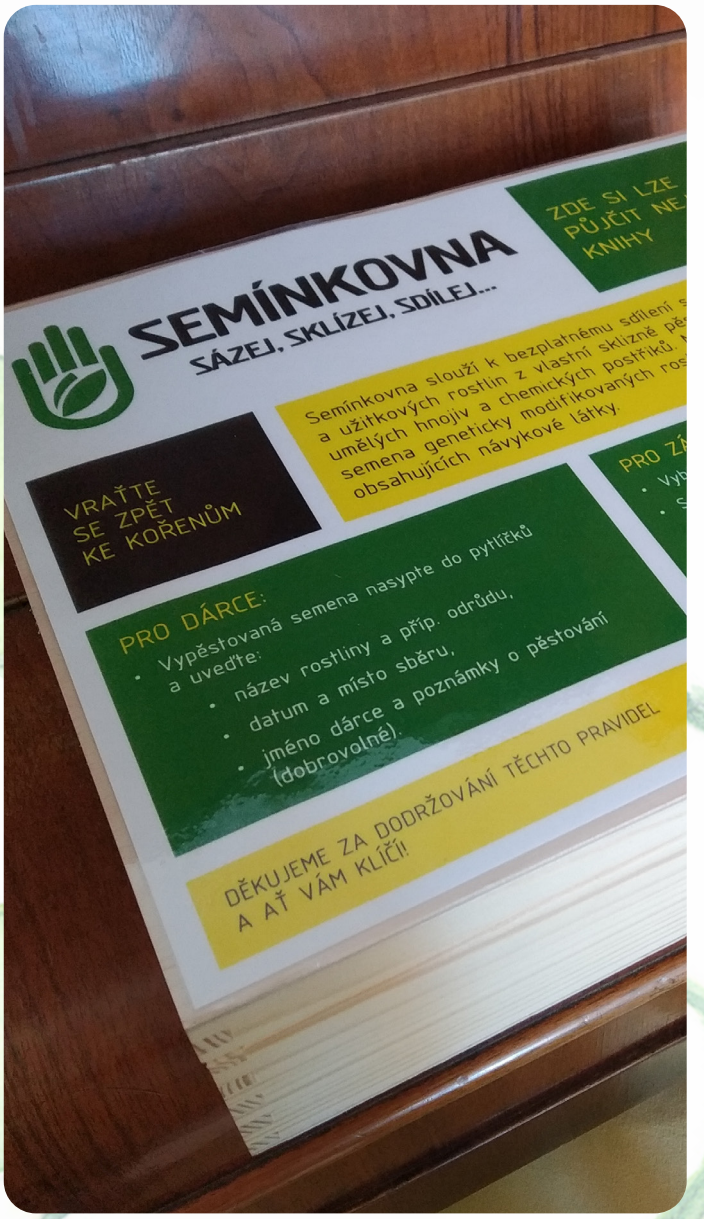
Grafika – vzhled semínkovny, společný vizuální styl

U projektu, jako je tento, je nezbytné pojítko, které v ideálním případě poskytne jednotný vizuální styl. Zatímco vzhled a pojetí semínkové knihovny je čistě na fantazii jejího zakladatele, název a logo jsou pro všechna místa společné a jednotné. A kromě samotné semínkovny se logo objevuje také na letácích, plakátech a dalších souvisejících materiálech.

Web a sociální sítě

Síť semínkových knihoven má v České republice společnou webovou stránku, kde zájemci najdou základní informace a seznam aktivních semínkoven, rozdělený po krajích. Nechybí blog a stránka s inzercí a pozvánkami na aktuální akce, kam je možné vkládat informace o událostech v jednotlivých místech.

Iniciativa Semínkovna a spolek Semínkovna, z. s., mají i prezentaci na sociálních sítích (Facebook, Instagram i LinkedIn). Některé semínkovny mají své vlastní webové prezentace, obvykle na stránkách organizace, v jejíchž prostorách se nacházejí, a jsou aktivní i na sociálních sítích nebo založí vlastní facebookovou skupinu.

Balení a označení semínek

Semínka můžete zabalit do papírových sáčků (hotových nebo skládaných ze starých novin a časopisů). Lze použít i sáčky plastové, ideálně se zipovým zavíráním. Papírové sáčky je možno různě ozdobit, vhodné je zapojit i děti.

Sáčky by měly být vždy řádně označené a popsané. Uveďte viditelně, o jaký druh plodiny a případně i varietu se jedná, rok a místo sklizně, informace o biologii (popínavá/nepopínavá), způsobu pěstování (předpěstování/přímý výsev) a další údaje, které by se při výsevu semínek nebo během pěstování mohly hodit. Pokud se k dané odrůdě váže zajímavý příběh, podělte se o něj.

Některé semínkové knihovny si vedou databázi nabízených semínek a někde existuje i vlastní semínkový katalog. Není to však nezbytné.

Vzdělávání

K tomu, aby semínkovny mohly fungovat, je zapotřebí, aby jejich součástí byl i vzdělávací program. Proto je velmi vhodné, aby se čas od času uspořádalo školení semenaření pro ty, kteří nemají žádnou zkušenost nebo teprve začínají.

Vhodným doplňkem jsou pak online kurzy, dostupné i z pohodlí domova, které do budoucna bude nabízet spolek Semínkovna, z. s.

Řada veřejných knihoven vedle krabiček se semínky umisťuje odpovídající vhodnou literaturu, kde zájemci mohou najít potřebné informace.

Vzdělávat by semínková knihovna měla nejen dospělé, ale i děti. V České republice existují školy i školky, kde se semínkové knihovny staly součástí výuky. Vždy záleží na postoji pedagoga a jeho zapálení pro dané téma, dále také na možnostech školy mít k dispozici vlastní záhonek, kde se dají rostliny pěstovat. Děti se mohou zapojit jak do pěstování a produkce semínek, tak i do tvorby a dekorace sáčků či balení semínek.

Semínková knihovna může nabízet také zábavné workshopy pro rodiny s dětmi. Nabízí se tvoření ze semínek, poznávání rostlin, návody, jak semenařit jednoduchou plodinu (např. hrášek), tvorba semínkových bomb, semínkového papíru, semínkové pečení atd.

Kapitola 6

Legislativa v České republice

Pokud jde o osivo a sadbu, patří česká legislativa k těm nejpřísnějším v EU. V případě semínkoven však z pohledu legislativy nedochází k porušení žádného platného předpisu, pokudjejich činnost spočívá v bezplatném půjčování osiv mezi fyzickými osobami.

- Osivo **získané ze semínkovny nesmí být dále obchodně využito.**

- V semínkovně se **nesmí nabízet osivo odrůd, k nimž je registrován držitel šlechtitelských práv**, bez souhlasu tohoto majitele. Za porušení tohoto pravidla hrozí právní postih. Majitel šlechtitelských práv, který by v semínkovně nalezl svou odrůdu pod stejným názvem, by mohl vymáhat náhradu škody z ušlého zisku. Aktuální Evropský katalog registrovaných odrůd najdete zde: cpvo.europa.eu/en/applications-and-examinations/cpvo-varieties-database

- Semínka **nesmí být „půjčována“ podnikajícím fyzickým nebo právnickým osobám**, pak už by se mohlo jednat o uvádění osiva do oběhu, což podléhá platnému zákonu o osivu a sadbě.

- Ani zákon o rostlinolékařské péči neomezuje činnost semínkoven, pokud se jedná o výměnu mezi fyzickými osobami.

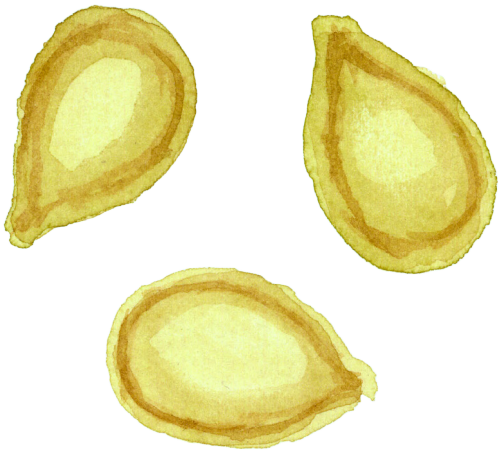
- Z pohledu **fytosanitárního jsou pro uživatele rizika nízká,** neboť semena rostlin v takto „zanedbatelném“ množství jsou pro šíření škodlivých organismů málo rizikovým materiálem.

- Na osivo sdílené v semínkovnách se nevztahují ustanovení rostlinolékařských předpisů o povinné soustavné rostlinolékařské kontrole a povinnosti opatřovat osivo rostlinolékařským pasem.

Zdroj: Tisková zpráva z roku 2016: Svobodné sdílení semínek v semínkovnách z pohledu platné legislativy (ÚKZÚZ)

Kapitola 7

Časté otázky a odpovědi

A co za to?

Semínka v semínkovnách jsou volně k dispozici všem bezplatně. Semínka nelze nabízet za úhradu.

Když si půjčím semeno mrkve, očekává se, že vrátím semena mrkve?

Obvykle se neočekává, že přesně to samé osivo, které jste si vypůjčili, v budoucnu vrátíte. Vše záleží na vašich semenářských možnostech a schopnostech, ale často i na místních klimatických či jiných podmínkách, které nemůžete ovlivnit. Proto nemějte obavu, pokud se semenaření nevydaří. To se stává, zvláště pokud semenařit začínáte nebo jste si zvolili druh, který se semenaří obtížněji. Jestliže se vám povede získat semínka z jiné plodiny, bylinky či letničky, klidně doneste je.

Co dělat, když se semenaření nepovede?

Nic se neděje, k tomu může dojít. Pokud se vám nepovedlo vypěstovat semínka z toho, co jste si půjčili, přineste jiné osivo, kterého máte přebytek (z domácího semenaření, ne prodávané sáčky). Každý dar je pro semínkovnu hnacím impulzem. Třeba někomu dalšímu uděláte radost osivem „obyčejného“ kopru či měsíčku.

Co když nevím, jak na to?

Nevadí. Pro začátek si zvolte jednodušší plodiny (rajčata, fazole, hrách, salát ap.). Informujte se o postupu semenaření dané plodiny dříve, než se pustíte do práce!

V semenaření není tak nutná kvantita, ale zejména kvalita, chcete-li si zajistit uspokojivou úrodu v dalších letech.

Pozor na semenaření cuket, dýní ap. Tyto plodiny se velmi rády kříží a určitě by vás nepotěšilo, kdyby se vám odrůda hokaido zkřížila s okrasnou dýní, jejíž dužnina není chuťově tak příjemná a slupka je tvrdá… Pokud se chcete vyhnout zklamání, nejprve nastudujte návod semenaření dané plodiny v doporučené literatuře.

Jak mám semínka do semínkovny připravit?

Je dobré semínka vhodným způsobem nasáčkovat (použít můžete papírové sáčky, recyklovat obálky, složit si sáčky ze starých novin ap., hodí se i plastové zipové sáčky…) a zvláště důležité je sáčky správně označit a popsat. Stačí uvést druh, odrůdu, rok a místo sběru. Máte-li chuť a čas, připište i vlastnosti odrůdy a postup jejího pěstování a další informace, které uznáte za vhodné.

Kapitola 8

Patron semínek – pilotní ročník 2024

Patron semínek je aktivizační adopční program na podporu sítě semínkových knihoven / semínkoven pilotně realizovaný v roce 2024 na síti semínkových knihoven v České republice. Inspirací mu byl program One Seed, One Community, úspěšně otestovaný v USA. Program Patron semínek v roce 2024 finančně podpořila Nadace OSF v rámci programu Stronger Roots. Projekt zastřešil spolek Semínkovna, z. s. a zapojilo se do něj 20 ze 150 semínkových knihoven v České republice.

Patron semínek je inovativní program, který vychází z úspěšného amerického konceptu *One Seed, One Community*. Jeho cílem je nadchnout zahradní nadšence a inspirovat je k tomu, aby se zapojili do uchovávání cenných nehybridních a lokálně adaptovaných odrůd. Tím pozitivně přispějí k ochraně cenné rozmanitosti zahradních plodin. Program chce ukázat, že to není žádná věda. Semenaření plodin, jako je hrách či fazole, je poměrně snadné a zvládnou ho i děti.

Program Patron semínek propojuje lidi v rámci komunity prostřednictvím společného pěstování jedné odrůdy. Tato praxe pak ve finále umožňuje nejenom sdílení semínek, ale podporuje také předávání cenných individuálních zkušeností a navazování nových či upevňování stávajících mezilidských vztahů. Poslání Patrona semínek nespočívá jen v pěstování rostlin, ale také ve vytváření silné komunity.

Častým problémem při semenaření je nedostatek prostoru na jednotlivých zahradách pro pěstování takového množství rostlin, aby došlo k dostatečnému zachování jejich genetické rozmanitosti. Program Patron semínek chce ukázat, že každá, byť malá zahrádka se počítá. I malé zahrady mohou hrát klíčovou roli v udržení cenné biodiverzity. Sdílení a pěstování konkrétní odrůdy napříč komunitou nejen zvětšuje její genetickou rozmanitost, ale podporuje i její schopnost adaptovat se na různorodé lokální podmínky. Proto je pěstování a uchovávání jedné odrůdy mnoha zahrádkáři klíčovým prvkem tohoto projektu.

Patron semínek – pěstujte, sdílejte, ochraňujte

Volba plodiny

Pro program Patron semínek se nejvíce hodí hrách nebo fazole, a to zejména z následujících důvodů:

Jejich pěstování je nenáročné a zvládnou jej i malé děti.

Patří mezi samosprašné druhy.

Na rozdíl od rajčat a salátu je jejich životní cyklus poměrně krátký, což zvyšuje motivaci semenaření a snahu „dotáhnout věc až do konce“ i u úplných začátečníků.

Pro některé lidi je zajímavější pracovat s většími semeny, manipulace s nimi podporuje rozvoj jemné motoriky a uklidňuje.

Čištění těchto semen je snazší, než je tomu u salátu či rajčat.

Některá semena fazolí jsou nádherně pestrá a barevná. I to může být pro lidi zajímavé a fascinující.

Některé odrůdy hrachu mají nápadné a dekorativní květy, navíc je mladý hrášek lákavou pochoutkou pro děti.

Harmonogram projektu

Březen 2024

Semínková knihovna/semínkovna vybrala odrůdu vhodnou pro daný region a možnosti členů její komunity. Pokud šlo zvolit odrůdu, která se nějakým způsobem váže k danému regionu, bylo to zcela ideální. Pokud ne, vycházelo se z úvahy, která z plodin je pro onen region vhodná vzhledem k lokálním podmínkám. Dále bylo třeba zvážit, zda členové komunity dané semínkovny mají k dispozici vlastní zahradu, nebo jen menší záhonek či balkon. Odrůdy hrachu menšího vzrůstu se dají pěstovat i na vyvýšených záhonech nebo ve větších nádobách. Fazole je možné popínat po opoře…

Rozšíření zprávy o chystaném projektu v komunitě. V rámci programu byly k dispozici letáčky i „návody“ pro zájemce. Po dohodě bylo možné nabídnout i základní set semínek.

Příprava sáčků se semínky. Bylo třeba rozhodnout, kolik semen dáte do každého balíčku. Doporučené množství činilo 20 semínek na sáček. Pokud byl dostatek semínek a zároveň šlo o komunitu zkušenějších pěstitelů s dostatečně velkou zahradou, bylo možné vytvořit tři úrovně balíčků semínek:

- Care to Seed Share: 20 semínek – uložte si některá pro sebe a souseda,
- Grow a Row: 40 semen – vypěstujte řádek pro sebe i ve prospěch komunity,
- Bed of Beans: 100 semen – vypěstujte si fazolový záhon pro ještě lepší výsledek.

Semínka bylo možné balit i přímo na zahajovací party do předem připravených sáčků s informacemi a návodem, to pomohlo ušetřit dost práce.

Vytvořil se seznam účastníků s e-mailovými kontakty. Podmínkou účasti je poskytnutí e-mailové adresy, aby bylo možné účastníky v průběhu programu podporovat připomínkou termínů výsevu a dalšími informacemi ohledně pěstování apod.

Duben–květen 2024

Probíhaly zahajovací party, kde zájemci o zapojení do programu získali sáčky se semínky a návodem.

Během zahajovacího setkání proběhlo představení programu Patron semínek včetně instruktáže, jak se semínky pracovat, aby se zvýšila pravděpodobnost návratnosti. Cílem je, aby účastníci semínka přinesli nebo zaslali zpět minimálně ve stejném množství, ideálně ve větším, než jaké si odnesli. Samozřejmě si mohou něco nechat pro sebe a své blízké.

Účastníky bylo vhodné motivovat k psaní deníku (i ten byl v rámci programu vyrobený) a sdílení zážitků a sociálních sítích s hashtagem **#patronseminek** a **#seminkovna**. Možné bylo vyhlásit např. soutěž o nejlepšího Patrona semínek, miláčka sociálních sítí atd.

Pokud účastníci semínka vrátili do daného termínu (závěrečná akce), získali certifikát o úspěšném absolvování programu a mohli se pyšnit titulem **Patron semínek**.

Bylo možné pak zvolit i speciálního vítěze vyhlášených soutěží.

Zapojit se mohli jednotlivci i týmy.

Duben–říjen 2024

E-mailová podpora

- Úvodní e-mail – Začínáme
- Druhý e-mail – Výsadba: připomenutí termínu výsadby
- Třetí e-mail – Připomenutí způsobu pěstování a semenaření dané plodiny, její příběh a také informace o nadcházejících kurzech semenaření; je užitečné mít v rámci programu Patron semínek naplánovanou lekci pro zájemce, kteří cítí, že chtějí trochu více podpory, a pro ty, kteří se chtějí naučit, jak semenařit i jiné plodiny – Semenaření masterclass.
- Čtvrtý e-mail – Sklizeň a komunikace termínu: velká závěrečná party
- Pátý e-mail – Oslava a podrobnosti o velké závěrečné party nebo odevzdání semínek v semínkovně a následné odeslání certifikátů.

Září–říjen 2024

Závěrečná oslava

Určitě je vhodné najít si čas na oslavu. Lze využít termínem je třeba Světový den potravin, 16. října. Dalším tipem jsou dožínkové slavnosti, kterých je možné se zúčastnit a přidat k nim i oslavu tohoto programu.

Cílem bylo, aby se účastníci programu naučili danou plodinu správně a úspěšně vypěstovat a semenařit a zároveň se třeba i rozhodli ji uchovávat dál a stali se jejím uchovatelem. To je samozřejmě velký čin a zaslouží si uznání a obdiv. Proto je dobré na závěrečné akci toto odhodlání náležitě ocenit.

Semínka, která se během závěrečné akce sesbírala, se zvážila a vyhlásilo se, kolik se jich oproti původnímu množství povedlo získat. Následující rok tak bude možné v ideálním případě zapojit o to víc patronů a zároveň se získal štědrý příspěvek do vaší semínkovny nebo část můžete vyměnit s jinou semínkovnou apod.

Pokud se pěstování nepovede, nevadí, i to je zjištění, třeba daná odrůda není vhodná a je potřeba zvolit jinou. Možná bude nutná větší motivace a práce se zapojenými dobrovolníky. Aspoň jste ale o sobě dali vědět a tato akce přitáhla pozornost k vašim dalším aktivitám.

Zvyšování účasti

Podmínkou účasti v programu by mělo být poskytnutí e-mailové adresy, abyste zájemce mohli průběžně podporovat připomínkou termínů výsevu a dalšími informacemi ohledně pěstování. Účastníci se vás současně budou moci ptát, pokud si nebudou vědět rady. To vám umožní podporovat je během vegetačního období a budovat komunitu lidí, kteří se věnují semenaření a uchovávání semínek. Pokud bylo třeba, poskytl spolek Semínkovna, z.s. potřebnou podporu a podklady .

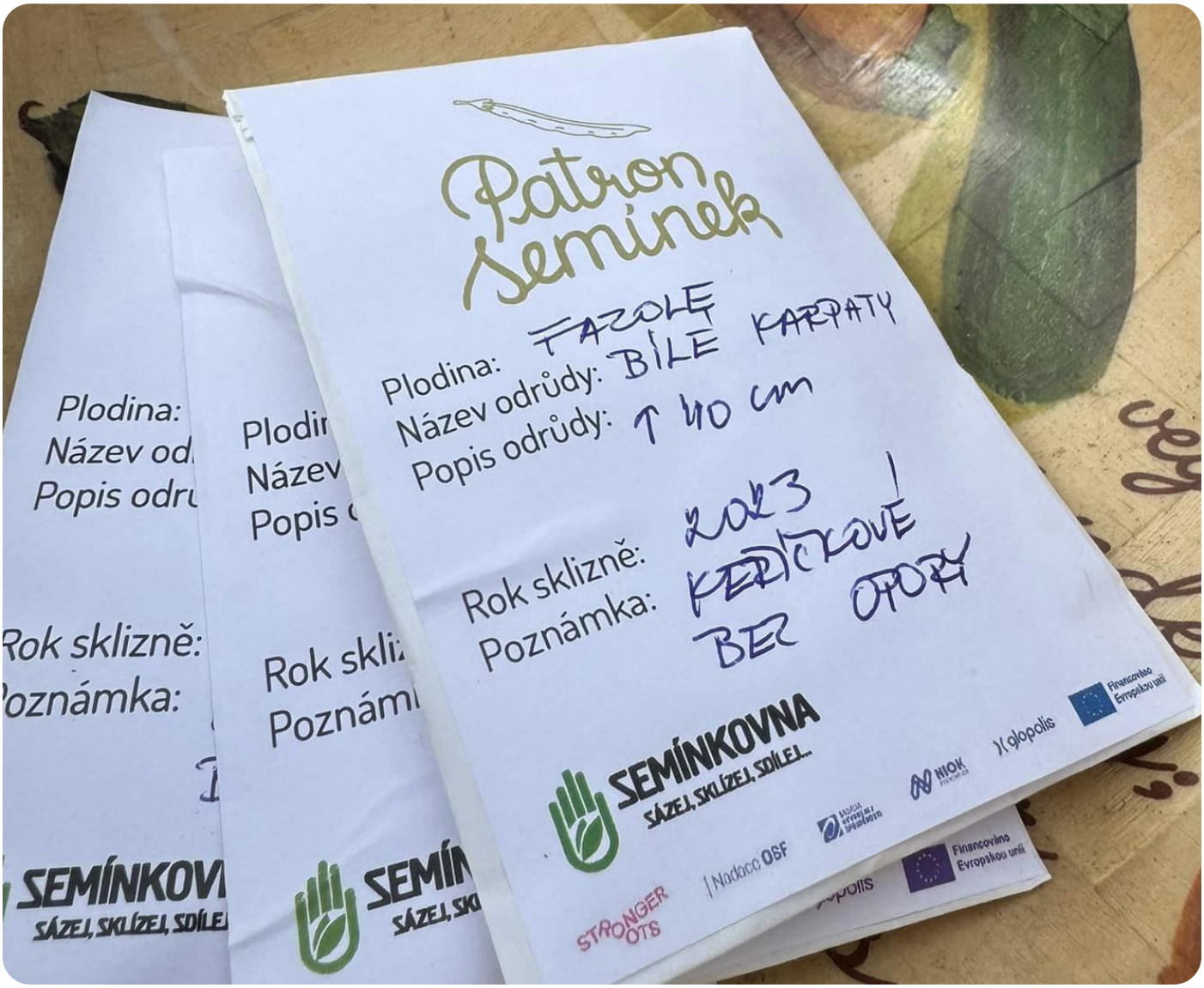
Několik způsobů, jak získat účastníky programu:

- Navštěvovat farmářské trhy a další komunitní akce a rozdávat letáčky.
- Mít ve své semínkovně k dispozici několik sáčků se speciálním označením programu Patron semínek a registračním listem, kam se mohou zájemci zapsat.
- Vytvořit elektronický registrační formulář a ten sdílejte prostřednictvím sociálních médií. To umožní oslovit širší okruh lidí.
- Oslovit jednotlivce i instituce (škola, mateřská škola, dům s pečovatelskou službou apod.), které mají větší pozemky, a zjistit, zda by někdo z nich nebyl schopen se zapojit a vypěstovat větší množství rostlin – „záhon“ nebo „řádek“ pro podporu komunity. Pokud by se někdo takový našel, je možné vytvořit cedule, které mohou větší pěstitelé vyvěsit, aby informovali komunitu o svém zapojení do programu Patron semínek.
- Uspořádat besedu či jinou podobnou společenskou akci.
- Napsat článek do místních novin / FB skupiny, vyhlásit zahájení programu místním rozhlasem.

Podpora od spolku Semínkovna, z. s. v roce 2024

Financováno v rámci projektu Stronger Roots

- Společné logo programu Patron semínek
- Certifikát pro účastníky – online forma
- E-mailová podpora pro účastníky, e-mailová a živá podpora (Zoom meetingy)
- Online školení (semenaření, podpora komunity, program, vedení semínkovny apod.)
- Letáčky a návody, deník plodiny
- V pěti vybraných lokalitách se zahajovací a závěrečné akce zúčastnila Klára Hrdá (Patron semínek, semenaření), Eliška Havla (podpora komunity), Jana Čápová (řízení projektu a návrh eventu)
- Poskytnutí semínek, pokud bylo potřeba (omezená kapacita)
- Možnost uspořádat online setkání s programem nebo jenom sdílení zkušeností

Kapitola 8

Propojení semínky

Založení česko-moldavských semínkových knihoven v Moldávii

Realizace v letech 11/2022 – 7/2023

Projekt nazvaný **„United through seeds: launching Czech-moldavian seed libraries in Moldova“** si klade za cíl zúročit české zkušenosti s budováním sítě semínkových knihoven neboli Semínkoven, kterou v roce 2015 v České republice založila vystudovaná botanička a milovnice rostlin Klára Hrdá (Seminkovna, z.s.). Zároveň chce tento koncept představit v Moldavsku ve spolupráci s organizací Gradina Moldovei.

Moldavsko je agrární země s bohatými tradicemi a historií. Semenaření v samozásobitelském zemědělství je jednou z tradic, která tu v tichosti a někdy i neviditelně přetrvává dodnes. Mnoho místních a tradičních odrůd ale postupně zmizelo zejména kvůli propagaci a prosazování komerčních odrůd určených pro hromadnou produkci. I přesto ale přesto zůstávají semínka lokálních odrůd v bezpečí v rukou zdejších malých rodinných farmářů a rolníků, obvykle žen.

“Pomocí tohoto projektu se nám podařilo přitáhnout velkou pozornost veřejnosti k problematice semen, způsobu jejich pěstování a také lidí, kteří jsou jejich uchovateli. Tito lidé nás oslovili, když jsme začínali budovat naši moldavskou síť. Díky tomuto projektu se nám povedlo postupně vybudovat větší komunitu nadšených lidí a následně vznikla i síť semínkových knihoven v Moldavsku. Celé je to pro nás symbolické, protože to pomohlo oživit autenticitu moldavské kultury, která je tolik svázána s půdou, zemědělstvím a přírodou,“ vysvětluje přínos projektu **Ana Benoliel Coutinho** z organizace **Grădina Moldovei**.

Nakonec v rámci tohoto projektu vzniklo 20 nových semínkových knihoven po celém Moldavsku. Všichni zakladatelé díky projektu získali potřebné teoretické i praktické školení a také základní sadu semínek, aby mohli ve svém městě či obci rozjet vlastní projekt semínkové knihovny. Projekt se setkal u všech zakladatelů s velkým ohlasem a nadšením a vidí v něm velký přínos mimo jiné v tom, že informuje veřejnost o důležitosti lokálně adaptovaného osiva a tradičních osivářských postupů.

“Projekt semínkových knihoven je možná o jedné z nejmenších částí přírody, ale podle mého názoru přináší mnohem více smyslu a poznání. Jako uchovatelka semínek považuji projekt za důležitý krok k oživení a zakládání komunit, v nichž se dobré a zdravé jídlo stane prioritou. Projekt, který, doufejme, odstartuje vzdělávání nových generací a budování jejich vztahu k zdravějšímu životu. Projekt, který může ostatním ukázat, že drobní farmáři provozující agroekologii nebo permakulturu mohou být ekonomicky udržitelní. Může mít velký vliv na celkový rozvoj země. A to vše se děje souběžně a v souladu s přírodou, nikoli proti ní,“ řekla o projektu jedna z nových zakladatelek semínkových knihoven v Moldavsku **Tatiana Semcová**, rodinná farmářka z vesnice Batir (region Cimislia).

Projekt realizovaný spolkem Seminkovna a organizací Gradina Moldovei prostřednictvím grantu Challenge Fund měl významný dopad nad rámec pouhé implementace a sdílení zkušeností se semennými knihovnami z České republiky. Přinesl možnost zamyslet se nad celým konceptem v kontextu jiné země s ohledem na její jedinečné podmínky a přístup.

Projekt byl financován z Fondu výzev (Challenge fund): Česká řešení pro SDGs, efektivní hnací silou inovací a změn v regionu v letech 2022-2023.

Obsah

Úvodní slovo 6

Semínkové knihovny 8

Co je to semínková knihovna? 9

Co je to semínková banka? 10

Jak semínková knihovna funguje? 10

Jaká je role semínkových knihoven? 10

Historie semínkových knihoven 14

USA 14

Francie 14

Semínkovny v České republice 16

Jak iniciativa Semínkovna vznikla? 16

Iniciativa Semínkovna dnes 17

Semenaření 18

Co je semenaření? 19

Proč si v dnešní době produkovat vlastní osivo? 20

Šetříte peníze 20

Jste nezávislí 20

Můžete experimentovat a tvořit 21

Víte, co pěstujete ve své přírodní zahradě 21

Chráníte biodiverzitu neboli různorodost 21

Zachováváte dědictví 21

Význam původních lokálních odrůd a jejich uchovávání 22

Hybridní odrůdy 23

Semínka vhodná do semínkové knihovny 24

Jaká vybírat? 25

Kde je najdu? 25

S čím začít? 26
Na co si dát pozor? 27
Postup založení semínkové knihovny 28
Vytvořte semínkovou knihovnu 29
Kdo může semínkovou knihovnu založit 29
Najděte místo 30
Sežeňte semínka 30
Nastavte pravidla 31
Budujte si tým 31
Oslavte to 32
Podmínky úspěchu 33
Fungování semínkové knihovny 34
Mise a název 35
Registrace semínkové knihovny 36
Rozpočet 37
Příklady dobré praxe 37
Grafika – vzhled semínkovny, společný vizuální styl 38
Web a sociální sítě 38
Balení a označení semínek 38
Vzdělávání 39
Legislativa v České republice 40
Časté otázky a odpovědi 42
Patron semínek – pilotní ročník 2024 44
Propojeni semínky: spuštění česko - moldavských semínkových knihoven v Moldávii 50

Základní informace o spolku Semínkovna, z.s.
IČO: 05212642
Kontakty
Telefon: +420 773 474 606
E-mail: info@seminkovna.cz
Web: Seminkovna.cz

Semínka v našich rukou
Metodologie semínkových knihoven založená na zkušenosti s fungováním občanské iniciativy Semínkovna v České republice v letech 2015–2024

Autor: Klára Hrdá
Jazyková korektura: PhDr. Markéta Teuchnerová
Překlad do anglického jazyka: SPĚVÁČEK překladatelská agentura s.r.o.
Vydal spolek Semínkovna, z.s.
v rámci projektu Challenge Fund Grant “Bridging Cultures Through Seeds - Czech Seed Library Inspiration Spreads to Georgia” projekt vytvoření sítě semínkových knihoven v Gruzii.
Vydáno: září 2024
První vydání

Ilustrace, grafický návrh, zpracování a sazba: Anna Petříková
Fotografie: Archiv spolku Semínkovna, z.s., Archiv Kláry Hrdé, Anna Grosmanová
Copyright: Seminkovna, z.s.

